

Ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van de wederopbouwhoeve 'De Pollepel' met cichorei- en tabaksast, en Britse schuilplaats in Ieper (Zillebeke)

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING,
WONEN EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot delegatie van beslissingsbevoegdheden aan de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 2 oktober 2019 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 8, §1, 2°;

Gelet op het advies van het college van burgemeester en schepenen van Ieper, gegeven op 21 september 2020, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op het advies van de departementen of agentschappen van de Vlaamse overheid, bevoegd voor ruimtelijke ordening, woonbeleid en onroerend erfgoed, leefmilieu, natuur en energie, mobiliteit en openbare werken, landbouw en visserij, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op het advies van de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, gegeven op 8 oktober 2020, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op de opmerkingen van de zakelijkrechthouder, gegeven op 15 oktober 2020, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van de wederopbouwhoeve 'De Pollepel' met cichorei- en tabaksast, en Britse schuilplaats aantoonde;

Overwegende dat de wederopbouwhoeve 'De Pollepel' met cichorei- en tabaksast, en Britse schuilplaats van algemeen belang is omwille van de culturele, de historische, de architecturale, de industrieel-archeologische, de volkskundige en de ruimtelijk-structurende waarde;

Overwegende dat de wederopbouwhoeve 'De Pollepel' met cichorei- en tabaksast, en Britse schuilplaats als monument culturele waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De 'Pollepelhoeve' lag tijdens de Eerste Wereldoorlog dichtbij de frontlinie. Ze was ingericht als medische post en kreeg op Britse loopgravenkaarten de naam "*Transport Farm*". Samen met de aanpalende Britse militaire begraafplaats 'Railway Dugouts Burial Ground' (beschermd als monument) illustreert ze het verhaal van medische zorg tijdens de oorlog, en de onvermijdelijke samenhang tussen medische posten en begraafplaatsen. De hoevesite is dan ook onlosmakelijk verbonden met het oorlogsgeweld van 1914-1918. Na de oorlog werd, zowel in België als in Frankrijk, de verwoeste frontstreek opnieuw bewoond en in cultuur gebracht. De in 1921-1923 heropgebouwde hoeve getuigt van de wil en de daadkracht van

de bevolking om de verwoeste frontstreek opnieuw in cultuur te brengen. De samenhang tussen de hoeve en de begraafplaats - twee sites die herinneren aan de Eerste Wereldoorlog - wordt nog versterkt door de paardenkastanje. Deze voor hoeve-erven uitzonderlijke boom werd in de jaren 1920 mogelijk door de Imperial War Graves Commission aan de buur van de begraafplaats geschonken.

De benaming van de hoeve bleef door de eeuwen heen steeds "*tgoed het Poelepel*" (oudste vermelding in 1680), "*De Pollepel*" of "*De Potlepel*". De versiering van de heropgebouwde "*Ferme de Potlepel*" met een pollepelembleem wijst op het belang dat men na de totale vernietiging van de gebouwen aan deze historische continuïteit hechtte;

Overwegende dat de wederopbouwhoeve 'De Pollepel' met cichorei- en tabaksast, en Britse schuilplaats als monument historische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De gelaagde geschiedenis van 'De Pollepel' als een hoeve van het Ieperse Sint-Jansgasthuis gaat minimaal terug tot het einde van de 17de eeuw. Oorlog was toen al bepalend voor de hoevesite. Tot het midden van de 18de eeuw bemoeilijkten overstromingen met militaire doeleinden immers de uitbating van de hoeve. Twee vrijstaande hoevegebouwen ten zuiden en ten noorden van het erf, de grote moestuin en de poel die vanaf 1790 ten zuiden van de hoeve verschijnt, vormen vaste herkenningspunt op historische kaarten van voor de Eerste Wereldoorlog. Door zijn ligging tussen beide sites vormt deze poel vandaag een belangrijk erfgoedelement van zowel de hoeve als de militaire begraafplaats.

De site van de 'Pollepelhoeve' en de Britse betonnen schuilplaats aan de overzijde van de Komenseweg zijn onlosmakelijk verbonden met de gebeurtenissen van de Eerste Wereldoorlog. Al tijdens de Tweede Slag bij Ieper (april-mei 1915) werden de eerste doden begraven ten zuiden van de hoeve. Door de inrichting van vooruitgeschoven verband- of medische posten op de hoeve en in de dugouts in de spoorwegberm kende de begraafplaats in 1916 en 1917 een aanzienlijke groei. Het opschrift "*1915 Railway Dugouts Burial Ground (Transport Farm) 1918*" op de omheiningsmuur van de begraafplaats wijst op de samenhang tussen de begraafplaats (beschermd als monument) en de hoeve die "*Transport Farm*" werd genoemd op Britse loopgravenkaarten. "*Transport Farm*" verwijst naar het netwerk van smalspoorlijnen dat gaandeweg werd aangelegd in de omgeving van de hoeve. Eén van deze spoorlijnen verbond de hoeve met de Britse betonnen schuilplaats die in het laatste oorlogsjaar (na november 1917) werd gebouwd. Waarschijnlijk stond deze bunker in functie van het transport van gewonden van en naar de hoeve. Na de totale vernieling van de hoevegebouwen in de zomer van 1917 was de hoevepoel nog het enige wat in het kraterlandschap, gedocumenteerd in militaire luchtfoto's, aan de hoeve herinnerde;

Overwegende dat de wederopbouwhoeve 'De Pollepel' met cichorei- en tabaksast, en Britse schuilplaats als monument architecturale waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De in 1921-1923 heropgebouwde 'Pollepelhoeve' is representatief voor de hoeveontwerpen van de Ieperse architect Cyrille Schmidt. Met minimaal 26 hoeveontwerpen drukte hij meer dan elk ander architect een stempel op het herstelde platteland rond Ieper. Herkenbaar voor zijn regionalistische baksteenarchitectuur is de woning van 'De Pollepel' met de omhaagde voortuin en de voorgevel naar de straat gericht. De voorgevel met dakvenster met sierlijke klokgevel - voor zover bekend een volstrekt unicum bij de hoeves van Schmidt - en pollepelembleem fungeert als visitekaartje van de hoeve. Eveneens kenmerkend is dat de zijpuntgevels van de schuur en de stallen vanaf de straat een symmetrische begeleiding van de architectuur van de woning vormen. In deze sobere, vlak afgelijnde gevels springen de laaddeuren in het oog. Vanaf de straat hebben de in elkaars verlengde liggende boerenwoning en de L-vormige stallen een beeldbepalende semigesloten volumewerking. Ook de chicorei- en tabaksast, in de weide ten zuiden van de hoeve, draagt sterk bij tot het beeldbepalend karakter van de 'Pollepelhoeve' vanaf de straat en vanaf de begraafplaats. Kenmerkend voor de ast zijn de hogere zadeldaken en het torenvolume van de tabaksast met markerende bakstenen rookkanalen en ronde, metalen windschouwen.

Hoewel in situ heropgebouwd kreeg de 'Pollepelhoeve' een nieuwe, vooruitstrevende en meer hygiënische configuratie met een formele scheiding tussen wonen en het stallen van dieren, en het weren van tocht rondom de stallen. Het hoeve-erf wordt gekenmerkt door een uitgekende, U-vormige opstelling van de roodbakstenen gebouwen onder roodpannen

zadeldaken. De boerenwoning (ten oosten van het erf) wordt geflankeerd door de dwarsschuur met wagenhuizen (ten zuiden) en de stallen op L-vormige plattegrond (ten noorden). Karakteristiek zijn de getoogde of rechthoekige muuropeningen onder strek, het laadvenster boven de voederkeuken en de houten poorten en (stal)deuren met de kenmerkende kleuren van de eigendommen van de Burgerlijke Godshuizen. Strecken in gele baksteen benadrukken de representatieve functie van de woning. Ondanks de regionalistische architectuur werd het zichtbaar laten van de functionele, metalen I-profielen boven de poorten niet geschuwd. De ensemblewerking tussen de hoevegebouwen wordt nog versterkt door de gaaf bewaarde erfoprit met de uitdeinende gekasseide oprit, de forse solitaire witte paardenkastanje in het midden van het erf en het conische bakstenen hondenhok in de schaduw van de boom. Dit traditionele type van hondenhok werd bij de wederopbouw overgenomen van vooroorlogse hoeves. Vandaag zijn gaaf bewaarde voorbeelden zeldzaam geworden.

De interieurs van de nutsgebouwen zijn representatief voor de vooruitstrevende en hygiënische inrichting van landbouwwitbatingen uit de wederopbouwperiode. Zo zijn de muren en de betonnen gewelven witgekalkt. In een aantal nutsgebouwen is net als rond de nutsgebouwen de bestrating van bakstenen op hun kant bewaard. De gebouwen zijn onderverdeeld in afzonderlijke stallen, de voederkeukens, de aardappelkelder, de poortdoorrit enzovoort. Ook de oorspronkelijke kapconstructies zijn gaaf bewaard.

De Britse betonnen schuilplaats is architecturaal erg herkenbaar door zijn halve cilindervorm. Bij dit gemakkelijk en snel te bouwen type werd het betonnen dak gegoten bovenop de gebogen golfplaten of 'olifantenplaten'. Het plafond in gegolfd plaatijzer zorgde ook voor een betere bescherming. Dit type bunker werd na de Derde Slag bij Ieper (juli-november 1917) massaal gebouwd door de Britten en werd al gauw één van de standaardontwerpen. Heel waardevol is de bewaarde ensemblewerking met de hoeve die ingericht was als medische post en de begraafplaats;

Overwegende dat de wederopbouwhoeve 'De Pollepel' met cichorei- en tabaksast, en Britse schuilplaats als monument industrieel-archeologische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De gecombineerde chicorei- en tabaksast op de 'Pollepelhoeve' is industrieel-archeologisch erg uitzonderlijk. In 1892 speelde de landbouwer met de bouw van een chicorei-ast in op het groeiende belang van cichoreiwortelen als nijverheidsteelt. Vanwege het brandgevaar werd de ast bij de poel ingeplant. Na de Eerste Wereldoorlog waren veel asten vernield en ook de bij uitstek West-Vlaamse cichoreiteelt was zwaar gehavend. Zoals elders in de frontstreek rond Ieper en Roeselare werden verwoeste gronden bij de 'Pollepelhoeve' opnieuw in cultuur gebracht als cichoreiveld en werd ook de cichorei-ast herbouwd. Typologisch behoort deze ast, heropgebouwd in 1921-1923, tot het type hoogast met twee metalen eestvloeren dat vanaf 1850 ingang vond. Het vrijstaande gebouw is kenmerkend opgedeeld in drie compartimenten: het magazijn voor het opslaan van de gedroogde cichoreibonen, de snijkamer voor het snijden van de cichoreiwortels en de eigenlijke ast voor het drogen van de cichoreibonen. Als antwoord op de tijdelijke heropleving van de tabaksteelt werd het nijverheidsgebouw in 1942 uitgebreid met een tabaksast. Hiervoor werd het cichoreimagazijn verhoogd met een verdieping. De dubbelast van het type Lannoy werd ingericht door de Roeselaarse astenbouwer Soenen-Vandamme, zoals blijkt uit het opschrift op de ovendeurtjes.

De vroegere functies van het nijverheidsgebouw zijn goed afleesbaar. De chicorei-ast is een vrij gesloten bakstenen gebouw met poort, laaddeuren en ventilatievenstertjes, bevat onder een pannenzadeldak. Kenmerkend voor een dubbelast is het torenvolume van de tabaksast in beide zijpuntgevels opengewerkt door boven elkaar geplaatste laaddeuren. Verder markeren twee bakstenen rookkanalen vanuit de onderliggende ovenmonden en twee ronde, metalen windschouwen met vaste eestmuts op de nok de tabaksast;

Overwegende dat de wederopbouwhoeve 'De Pollepel' met cichorei- en tabaksast, en Britse schuilplaats als monument volkskundige waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

In de voortuin van de boerenwoning werd tijdens de wederopbouwperiode of het interbellum een Lourdesgrotje opgetrokken als uiting van volksdevotie. De kleine omvang ervan is

kenmerkend voor een grotje in de besloten sfeer van een hoevetuin. Uitzonderlijk is het materiaalgebruik van plaatselijke ijzerzandsteenschollen, afkomstig uit de getuigenheuvels ten zuiden van Ieper. De oprichting van Lourdesgrotten en -kapellen kwam in Vlaanderen vooral op gang vanaf het laatste kwart van de 19de eeuw (bouw van de grot van Oostakker in 1873), maar leefde duidelijk ook verder na de Eerste Wereldoorlog;

Overwegende dat de wederopbouwhoeve 'De Pollepel' met cichorei- en tabaksast, en Britse schuilplaats als monument ruimtelijk-structurende waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De historische samenhang tussen de grote Britse militaire begraafplaats 'Railway Dugouts Burial Ground' (beschermd als monument) en de 'Pollepelhoeve' waarin tijdens de Eerste Wereldoorlog een medische post ingericht was, wordt gevisualiseerd in de gaaf bewaarde ruimtelijke samenhang (ensemblewerking) tussen beide erfgoed sites. Deze ensemblewerking is ondersteunend voor de monumentaliteit van zowel de begraafplaats (naoorlogse aanleg met witstenen poorten, natuurstenen omheiningsmuur, witstenen *headstones*, cirkelvormige *special memorials*, de poel met bomen...) als de hoevegebouwen (de beeldbepalende roodbakstenen volumes onder pannen zadeldaken, de ast met geïsoleerde ligging in de weide met poel tussen de begraafplaats en de hoeve). De weide met poel en ast is uitgesneden uit het grondplan van de begraafplaats, waardoor de hoeve en de begraafplaats als het ware als twee puzzelstukken in elkaar haken. Deze weide is voor de rest onbebouwd vanwege het brandgevaar dat de ast met zich meebracht. Het hoge volume van de ast is dan ook zowel voor de begraafplaats als voor de hoeve beeldbepalend. De rechte lijn van de natuurstenen muur van de begraafplaats langs de Komenseweg wordt doorgetrokken in de geschoren haag van de weide en de voortuin. De historische hoevepoel behoort sinds de wederopbouwperiode deels tot de begraafplaats. De visuele verbinding tussen de hoeve en de begraafplaats wordt versterkt door de onderbreking van de muur van de begraafplaats op die plaats,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen voorlopig beschermd als monument:

de wederopbouwhoeve 'De Pollepel' met cichorei- en tabaksast, en Britse schuilplaats, Komenseweg 30 in Ieper (Zillebeke), bekend ten kadaster: Ieper, 16de afdeling, sectie A, percelen 397/F en 397/M (deel), sectie D, percelen 226/V (deel), 230/A en 230B.

De voorlopig beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de voorlopig beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° culturele waarde;
- 2° historische waarde;
- 3° architecturale waarde;
- 4° industrieel-archeologische waarde;
- 5° volkskundige waarde;
- 6° ruimtelijk-structurende waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

De gevelsteen met pollepelembleem in de het dakvenster van de boerenwoning verwijst naar de historische hoevenaam 'De Pollepel'. De historische hoevesite, in bezit van het Ieperse Sint-Jansgasthuis, gaat minimaal terug tot het einde van de 17de eeuw. De tijdens de Eerste

Wereldoorlog totaal vernietigde hoeve werd in 1921-1923 heropgebouwd door de Ieperse architect Cyrille Schmidt. Door inplanting en volumespel van de gebouwen is de wederopbouwhoeve van verschillende zijdes erg beeldbepalend. Ook de gecombineerde chicorei- en tabaksast in de huisweide ten zuiden van de hoeve draagt bij aan dit volumespel, onder meer omdat het torenvolume van de tabaksast licht vooruitspringt tegenover de langgestrekte straatgevel van de woning en de stallen. Bovendien bestaat er een sterke ensemblewerking met de beschermde Britse begraafplaats 'Railway Dugouts Burial Ground', waarmee de hoevesite een erfgoedcluster vormt.

Bij de wederopbouw kregen de éénlaagse, vrijstaande hoevegebouwen een nieuwe U-vormige configuratie rondom het erf. De roodbakstenen gebouwen zijn gevat onder zadeldaken met rode mechanische pannen. Het metselwerk in kruisverband is versterkt met metalen ankers. De schuur en de stallen hebben dezelfde nokhoogte, het dak van het huis is iets hoger. De licht geknikte dakoverstekken rusten op houten modillons. Ter hoogte van de zijgevels en de dakvensters zijn de uiteinden van de dakoverstekken meestal voorzien van een houten beplanking met gekartelde onderkant.

De boerenwoning op rechthoekige plattegrond bevindt zich ongeveer ten oosten van het erf (nok evenwijdig met de straat). De naar het oosten gerichte voorgevel kijkt naar de straat. Het belang van deze voor- of straatgevel – bedoeld als visitekaartje voor de hoeve - wordt geaccentueerd door de voortuin en het brede dakvenster met pollepelembleem.

De dwarsschuur op rechthoekige plattegrond bevindt zich ongeveer ten zuiden van het erf (nok haaks op de straat en de woning).

De stallen op L-vormige plattegrond bevinden zich ongeveer ten noorden van het erf. De nok van de lange hoofdvleugel met koe- en paardenstallen en aansluitend bakhuis (erfzijde) loopt evenwijdig met de schuur en staat haaks op de straat en het huis. Achter het bakhuis (ten noordoosten) sluit de haakse varkensstal aan (nok evenwijdig met de woning en de straat).

De boerenwoning en de L-vormige stallen staan zo dicht bij elkaar dat er een T-vormige plattegrond ontstaat met een semigesloten, langgestrekte volumewerking vanaf de straat. Doordat het volume van de L-vormige stallen als een blokje langs de noordelijke zijgevel van het huis geschoven is, vormen de oostelijke straatgevel van de woning, de zuidelijke zijgevel van de koe- en paardenstallen met bakhuis, en de haakse varkensstal één lange lijn. Bovendien is de doorgang van ongeveer 1,5 m tussen de erfgevel van de stallen en de zijgevel van het huis afgedekt met een lessenaarsdakje en aan de straatzijde afgesloten met een muurtje.

De straatgevel van de woning telt vijf traveeën en rechts één opkamertravee met daaronder een getoogd keldervenstertje. De licht getoogde deur (vijfde travee) en vensters zijn gevat onder geelbakstenen strekken. De twee centrale traveeën zijn bekroond met het brede klokvormige dakvenster, afgelijnd met een rollaag van baksteenkoppen. Boven het getoogde venster is de halfronde geveltop ingevuld met een natuur- of simillistenen gevelsteen met bas-reliëf met afbeelding van een rechtopstaande pollepel. Waar het dakvenster de dakoverstek onderbreekt, trekt een bakstenen rollaag de horizontale gevelaflijning door. Een hoge gecementeerde en geschilderde plint komt tot tegen de vensterdorpels. Deze plint loopt door in het smalle muurtje tussen de straatgevel van het huis en de oostelijke zijgevel van het bakhuis. Daarboven steekt een hoog geplaatst getoogd venstertje onder geelbakstenen strek.

Hierbij aansluitend is de oostelijke zijgevel van het bakhuis ingevuld met twee licht getoogde vensters onder geelbakstenen strek. Boven de bewaarde tweeledige ramen met kleine roedeverdeling en luikduimen steekt een getoogd venster met houten laaddeur op baksteendorpel. Bij de zijgevel van het bakhuis sluit de langse oostgevel van de varkensstal aan. Deze wordt geritmeerd door vier getoogde stalvenstertjes onder strek. In de noordelijke zijgevel van de varkensstal steekt centraal een getoogde deur en daarboven een venster met houten laaddeur op baksteendorpel. De westelijke langsgevel (achtergevel) vormt een binnenhoek met de achtergevel van de paardenstal. De achtergevel van de varkensstal is geritmeerd door vier (deels dichtgemetselde) staldeuren en twee stalvenstertjes. De zijgevels

van het huis zijn grotendeels blind, op telkens twee smalle getoogde vensters onder strek in de gevelvelden na. In de zuidelijke zijgevel (links vanaf straat) is het oorspronkelijke houtwerk met kleine roedeverdeling bewaard, en ook de baksteendorpels.

De langgestrekte volumewerking van huis en stallen wordt nog benadrukt door de lange, smalle voortuin die langs de straat (ten oosten) afgelijnd is met een lange geschoren sierhaag van liguster (*Ligustrum ovalifolium*). Deze haaglijnt de voortuin ook af langs de erfoprit (ten zuiden) en aan de noordzijde, waar ze doorloopt langs de zijgevel van de varkensstal. Ter hoogte van de voordeur van het huis is de tuin toegankelijk met een smeedijzeren hekje. Dicht bij de erfoprit is de voortuin verrijkt met een Lourdesgrotje. Het naar boven toe versmallend grotje is opgetrokken in plaatselijke ijzerzandsteenschollen, afkomstig uit de getuigenheuvels ten zuiden van Ieper.

Uiteraard vormen ook de haaks op de straat gelegen schuur en de koe- en paardenstal met bakhuis beeldbepalende elementen vanaf de straat en de erfoprit. De straatgevel van het huis wordt aan beide zijden visueel begeleid door de zijgevels van de nutsgebouwen. Zichtlijnen worden gecreëerd doordat de zijgevel van de schuur in de as staat van de nok van het huis, en deze van de stallen in de as van de straatgevel van het huis.

Tussen de zuidelijke zijgevel van de woning (links vanaf de straat) en de oostelijke of linker zijgevel van de schuur leidt een korte oprit naar het erf. De oprit is verhard met natuursteen van diverse soorten en formaten. Naast blauwgrijze kasseien komen ook andere stenen voor die mogelijk zijn gerecupereerd uit vooroorlogse constructies. De gekasseide stroken deinen uit langs de erfgevels van huis, schuur en stallen. Met uitzondering van deze kasseien en de stoepen rond de gebouwen is het erf onverhard of halfverhard. Centraal op het ruime, voor de rest open erf brengt de forse opgaande kastanje schaduw. De solitaire witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*) heeft een geschatte leeftijd van 100 jaar. De vrij onregelmatige kruin steekt boven de gebouwen uit en is ook vanaf de erfoprit en de straat beeldbepalend. In de schaduw van de boom is er plaats voor het conische hondenhok, een bakstenen constructie in kops verband. Een kleine rechthoekige opening verschaft toegang tot het hok.

Voor de erfgevels van schuur en stallen, en ook voor de achtergevel van de varkensstal zijn de stoepen van bakstenen op hun kant bewaard. Voor de wagenhuis- en schuurpoorten werd echter gekozen voor een verharding met 'abrisstenen', voor de poort van de voederkeuken met kasseien. De later aangebouwde linker staltravee is volledig omgeven door 'abrisstenen'. Dit zijn gestandaardiseerde betonnen bouwstenen afkomstig van afgebroken bunkers uit de Eerste Wereldoorlog.

In de erfgevel van de boerenwoning steken links een breed en een smal opkamervenstertje, met daaronder een getoogd keldervenstertjes. Een hoge gecementeerde en geschilderde plint komt tot tegen de vensterdorpels. De licht getoogde deur (vierde travee) en vensters zijn gevat onder geelbakstenen strekken.

In de erfgevel van de lange stalvleugel zijn de koestallen gespiegeld rond de poort van de voederkeuken. Ten westen bevindt zich de vaarzenstal van drie traveeën, met ten westen daarvan nog eens de later aangebouwde eindtravee. Ten oosten van de voederkeuken neemt de eigenlijke koestal drie traveeën in. Markerende elementen zijn de rechthoekige poort van de voederkeuken, met daarboven het getoogde laadvenster, en de getoogde staldeuren en -venstertjes. De poort is gevat onder een metalen I-profiel en een rollaag, de deuren en vensters onder strekken. De kenmerkende tweeledige houten staldeuren van de vaarzen- en koestallen zijn bewaard. Tussen de voederkeuken en de koestal is de smalle toiletdeur herkenbaar aan de verluchtingsstroken onderaan en bovenaan. Daarboven springen drie rondbogige gaten van het duivenhok op zolder in het oog. Ten oosten van de koestal situeren zich de getoogde deuren naar de paardenstal en – onder het afdak met lessenaarsdak – naar het bakhuis (bewaarde deur). De dorpels van de deuren bestaan uit baksteen op hun kant of blauwe hardsteen. Ook de langse achter- of noordgevel van de koe- en paardenstal wordt

geritmeerd door getoogde staldeuren en -venstertjes. Ook hier zijn een aantal tweeledige staldeuren bewaard. De in het interbellum aangebouwde staltravee (ten westen van de vaarzenstal) sluit aan bij de traditionele baksteenarchitectuur. De banden in gele baksteen en de dito strekken van staldeur (achtergevel) en stalvenstertjes refereren aan de geelbakstenen strekken boven de huisvensters. Een ander type metalen ankers en de keramische verluchtingsbuizen verwijzen naar de latere bouwperiode. Het metselwerk van de westelijke zijgevel van deze eindtravee is tegen het maaiveld versterkt met twee getoogde bogen onder strek.

De oostelijke zijgevel van de dwarsschuur is beeldbepalend vanaf de straat en de erfoprit. De geveltop van de verder blinde gevel is opengewerkt door een getoogd venster met houten laaddeur op baksteendorpel. In de erfgevel zijn de vroegere functies van de schuur afleesbaar: van links naar rechts, het brede wagenhuis, de aardappelkelder, de poortdoorrit met dorsvloer, de opslagruimte, de kalverstal en het smalle wagenhuis. De lage, open poort van het brede wagenhuis is gevat onder een metalen I-profiel. Vanaf het houten vakwerk met plankenbebording boven de poort lopen houten korbelen naar de dakoverstek. De aardappelkelder, rechts van het wagenhuis, is toegankelijk via een laag rechthoekig houten poortje onder rollaag en met blauwhardstenen dorpel. Rechts van de kelder is de hoge rechthoekige houten schuurpoort gevat onder een metalen I-profiel en een verhoogde dakoverstek. Rechts van de poort bevinden zich de opslagruimte – herkenbaar aan de verticale verluchtingsgleuf - en de kalverstal met getoogde deuropeningen. De houten deuren zijn bewaard, tweeledig bij de stal. Het westelijke uiteinde van de schuur is ingevuld met de rechthoekige poort van het tweede wagenhuis. De houten poort is gevat onder een metalen I-profiel, met daarboven een getoogde ontlastingsboog met strek. In de westelijke zijgevel is het dichtgemetselde laadvenster nog herkenbaar, onder meer op de zolder. De zuidelijke achtergevel van de schuur is meer gesloten. Het wagenhuis rechts is identiek opgevat als aan de erfzijde. De aardappelkelder is herkenbaar aan een getoogd keldervenstertje met traliewerk. In het midden steekt de rechthoekige schuurpoort, iets lager dan aan de erfzijde. Links van de poort zijn de opslagruimte en de kalverstal respectievelijk herkenbaar aan een verluchtingsgleuf en een stalvenstertje. Ook het wagenhuis links is identiek opgevat, maar de poort is bij de wederopbouw of kort erna met hetzelfde type baksteen dichtgemetseld.

Het oorspronkelijke houtwerk van deuren (van stal en schuur), laaddeuren of -luiken, en poorten is grotendeels bewaard of naar historisch model hersteld. De poorten hebben telkens twee vleugels, de schuurpoort aan de erfzijde ook een klinket. Soms zijn de onderkanten verschoeid met metalen platen. Bij dit houtwerk is ook steeds het ijzeren hang- en sluitwerk bewaard. Het betreft opgeklampte houten kaders met een houten beplanking. Ook de rood-witte beschildering van hoeves in het bezit van de Commissie Burgerlijke Godshuizen is kenmerkend.

Kenmerkend voor het interieur van de stallen en het bakhuis zijn de deels bewaarde vloeren van bakstenen op hun kant en de om hygiënische redenen witgekalkte muren en gewelven. De gewelven bestaan uit geïjzerd beton, soms met metalen I-profielen. In de koestal rusten de gewelven op overlangse I-balken. Een aantal betonnen slieten (wanden tussen de staanplaatsen) en voederbakken zijn er bewaard, evenals een vierkante bakstenen voederbak. De ruimte voor het paardentuig kan van de eigenlijke paardenstal afgesloten worden met een houten schuifpoort met bovenaan latwerk. Achter de staanplaats voor het paard zijn de betonnen of gecementeerde voederbak met daarboven de ijzeren ruif bewaard. In het betonnen plafond van de paardenstal zijn ijzeren haken verankerd. Het bakhuis diende bijkomend als voederkeuken voor de haakse varkensstal, waarmee het via een deur verbonden is. Tegen het gewelf is een metalen overbrengingsas met houten drijf wiel bewaard. Boven de schouwmond van de eenvoudige witgekalkte schouw fungeert een metalen I-profiel als schouw balk. Een houten trap met dito leuning leidt naar de zolders. Onder de trap is een gietijzeren pomp met betonnen pompbak bewaard. In de haakse varkensstal zijn de gewelven overlans ondersteund door lange ijzeren I-balken. Deze rusten op bakstenen pijlers. Deze stal wordt gekenmerkt door kruisvormige voeder- en mestgangen. Bakstenen muurtjes van iets meer dan 1 m hoog bakken de varkenshokken af. Kenmerkend hebben deze witgekalkte

muurtjes afgeronde hoeken en gecementeerde afgeronde bovenkanten. De hokken zijn toegankelijk via halfhoge houten staldeurtjes met ijzeren hang- en sluitwerk. Een uitzonderlijk gegeven is ook dat de openkantelende metalen voederbakjes met dito slotjes bewaard zijn. Deze voederbakjes zijn onder houten lateien geïntegreerd in de muren van de hokjes.

Op de zolders boven de stallen dekken cementvloeren de gewelven af. De naaldhouten spantbenen met makelaar en kruisvormige trekbalen zijn onderaan met blokkelen in de muur verankerd. De blokkelen zijn samengesteld uit twee balken die met ijzeren bouten vergaard zijn.

In het interieur van de dwarsschuur zijn van links naar rechts het brede wagenhuis, de aardappelkelder, de poortdoorrit met dorsvloer, de opslagruimte, de kalverstal en het smalle wagenhuis geïncorporeerd. De schuurruimte met dorsvloer is open tot in de nok. Een bakstenen muurtje scheidt de poortdoorrit van de aardappelkelder. De naaldhouten spantbenen boven de aardappelkelder zijn voorzien van een makelaar met kruisvormige trekbalen en een horizontale trekbal ter hoogte van de muurplaten. Vanaf de onderkant van de muren lopen er schuine stijlen naar de spantbenen. Deze stijlen zijn met blokkelen in de muur verankerd. Aan de andere kant (ten westen) is de poortdoorrit afgesloten met een hoge bakstenen muur, waarboven het gevelveld van een verticale beplanking is voorzien. Een houten deur in deze beplanking geeft toegang tot de zolders boven de bergkamer en kalverstal. Op deze zolders zijn de spanten met blokkelen in de muren verankerd. Deze blokkelen zijn samengesteld uit twee, met ijzeren bouten vergaarde balken en rusten soms op bakstenen pilasters. Een cementvloer dekt de gewelven af. De aardappelkelder, ten oosten van de schuurpoort, laat zich kenmerken door de vloer van bakstenen op hun kant en de bakstenen troggewelven tussen metalen I-profielen. Het keldervenster is voorzien van een houten binnenluik. Als opstap vanuit de kelder doet een gerecupereerd vooroorlogs bouwelement in natuursteen, met kenmerkende profilering, dienst. Ten westen van de schuurpoort situeert zich de opslagruimte met betonnen vloer en dito geijzerd gewelf. Verlichting en verluchting gebeurt via een verticale verluchtungspleuf. In de kalverstal zijn de muren en het betonnen geijzerd gewelf witgekalkt. Ook de vloer met giergoot van bakstenen op hun kant en enkele betonnen slieten (wanden tussen de staanplaatsen) en voederbakken zijn kenmerkend.

De huisweide met poel ten zuiden van de hoeve is net als de voortuin afgelijnd met een geschoren ligusterhaag (*Ligustrum ovalifolium*). De geïsoleerde ligging van de gecombineerde cichorei- en tabaksast in deze weide, op enige afstand van het erf en ook dicht bij de poel, is ingegeven door het brandgevaar bij het eesten van cichoreibonen of tabaksbladeren. Het hogere volume was niet enkel een technische noodzaak, maar verhoogt ook het beeldbepalende karakter van het gebouw, met ligging tussen het hoeve-erf en de Britse begraafplaats.

Het gebouw gaat in zijn geheel terug op de cichorei-ast uit de wederopbouwperiode. Deze is gevat onder een oost-west gericht zadeldak (nok evenwijdig met de schuur en haaks op de straat) met licht geknikte dakoverstek op houten modillons. Bij de westelijke zijgevel is de dakoverstek afgeboord met geprofileerde betonnen consoles. Het westelijke gedeelte herbergt de voormalige cichorei-ast. Het oostelijke gedeelte omvat de tabaksast die in 1942 resulteerde uit de verbouwing en verhoging van het cichoreimagazijn. Het houtwerk van poorten, luiken en deuren en ook het ijzeren hang- en sluitwerk zijn gaaf bewaard. Meestal betreft het opgeklampte houten kaders met een houten beplanking, en gedeeltelijk de voor de hoeve kenmerkende rood-witte beschildering. Bij de recentere tabaksast zijn er daarentegen ook metalen deuren, op de begane grond voorzien van kijkluikjes. Een aantal laaddeuren, venstertjes of luiken hebben baksteendorpels.

De cichorei-ast van twee bouwlagen behoort tot het type van de hoogast. De centrale snijkamer is gevat tussen de ast (ten westen) en het vroegere magazijn (ten oosten). In de langse noordgevel (naar de schuur gericht) geeft een poort onder metalen I-profiel toegang tot de snijkamer. Boven de poort steekt een getoogd laadvenster. In de langse zuidgevel (naar de begraafplaats gericht) steken ter hoogte van de snijkamer een deur en een

vensterluik onder metalen I-profielen. In beide langsgevels geven rechthoekige ventilatievenstertjes onder bakstenen strek (aan de zuidzijde bijkomend met rollaag) de eerste verdieping van de ast aan. De gietijzeren muurankers in stervorm en de ijzeren ankerplaatjes tonen op beide gevels de hoogte van de eestvloeren aan. De getoogde deur in de westelijke zijgevel gaf toegang tot de cokesvurenruimte. Via de getoogde laaddeur in de geveltop kon men de bovenste eestvloer bereiken. Daarboven steekt een vierkant tochtgat. De begane grond van de snijkamer en de cichorei-ast zijn voorzien van bakstenen vloeren. De eerste verdieping en de zolderverdieping van de snijkamer hebben houten plankenvloeren op enkelvoudige balkenlagen. Op de drie niveaus staat de snijkamer via deuropeningen in verbinding met de ast. De gietijzeren muurankers in stervorm in de tussenmuur (zijde snijkamer) geven de positie van de eestvloeren aan. De twee eestvloeren met opstaande metalen randen zijn bewaard. Omdat bonen bij droging krimpen, zijn de perforaties van de bovenste droogvloer groter dan deze van de onderste (perforaties ongeveer twee derden kleiner).

De tabaksast van het type Lannoy met drie verdiepingen neemt de ruimte van het vroegere magazijn in. Een kleurschakering in de baksteen toont duidelijk de verbouwing tot tabaksast, waarbij het magazijn met één verdieping werd verhoogd. Deze verdieping is gevat onder een zuid-noord gericht zadeldak (nok haaks op de chicorei-ast) met licht geknikte dakoverstek en twee beeldbepalende ronde, metalen windschouwen met vaste eestmuts op de nok. De hogere puntgevels van de tabaksast (de oostelijke eindtraveeën van de langsgevels) kragen uit op bakstenen schouderstukken. Kenmerkend voor een dubbelast steken in beide zijpuntgevels drie boven elkaar geplaatste rechthoekige laaddeuren. De deuren op de eerste en tweede verdieping zijn voorzien van een betonnen laadplatform, de bovenste deuren van een betonnen latei. De platforms zijn via in de muur verankerde ijzeren ladders bereikbaar. In elke geveltop activeerde een oculus, ingevuld met een houten luikje met kleine ronde opening, de luchtstroom. Aan de eveneens bewaarde ijzeren staven onder de oculi hingen vroeger katrollen. De verticale muurankers en ijzeren ankerplaatjes verwijzen naar de nu verdwenen eestvloer en het houten latwerk met de hangdraden voor tabaksbladeren. De oostelijke zijgevel (aan de straatzijde) heeft twee beeldbepalende ovenschouwen, waarvan de rookkanalen op ongeveer 1 m boven het maaiveld uitkragen op betonnen consoles. De schouwuiteinden zijn tweeledig uitgewerkt en afgedekt met similistenen platen. Onder deze schouwen bevinden zich de twee ovenmonden met plaatijzeren deurtjes in een gietijzeren omkadering met bedrijfsopschriften van de astenbouwer "*Soenen-Vandamme Roulers*". Vóór de deurtjes die de ovens afsluiten, bevinden zich nog restanten van de in baksteen gemetselde open putten van waaruit de twee eestovens in de dubbelast van buitenaf werden gestookt. Van het oorspronkelijke interieur van de dubbelast getuigen enkel nog de kijkgaten in de muur tussen de snijkamer (cichorei-ast) en de tabaksast. Via deze met metalen luikjes afgesloten kijkgaten werd vanop de eerste verdieping en de zolderverdieping van de snijkamer het droogproces van de tabaksbladeren opgevolgd.

In het laatste jaar van de Eerste Wereldoorlog (na november 1917) bouwden de Britten tegenover de hoeve één of meerdere betonnen schuilplaatsen. Vandaag is slechts één, in een weide gelegen bunker bewaard. Het betreft een herkenbaar voorbeeld van een Britse schuilplaats waarbij gebruik gemaakt werd van gebogen stalen golfplaten of 'olifantenplaten', waarop vervolgens beton werd gegoten. Dit type bunker is dan ook steeds halfcilindervormig, zowel aan de buitenzijde als aan de binnenzijde. Aan de buitenzijde werd het met ronde ijzers gewapend beton gegoten tegen zakjes aarde, waarvan de ronde afdrucken in het beton van het cilindervormige dak en de noordoostelijke voormuur achterbleven. De vrijstaande constructie heeft een rechthoekig grondplan van ongeveer 4,7 op 4,15 m. De tot 1 m dikke, noordoostelijke voormuur was naar de Duitse frontlijn gericht. De naar de 'Pollepelhoeve' gerichte achtermuur met toegang is daarentegen slechts 30 tot 40 m dik. De vlakkere muur met de deuropening is gegoten tegen een houten bekisting, waarvan de afdrucken in het beton achterbleven. Het iets lager gelegen bodemvlak van de betonconstructie is toegankelijk via een deuropening van ongeveer 145 cm hoog en 88 cm breed. Betonnen trapjes, omgeven door lage muurtjes, leiden naar de deur. Links van de deur (op het niveau van de bovenkant) steekt een ronde opening. Binnen zijn de afdrucken van zware golfplaten met brede golving

duidelijk leesbaar. De voormuur werd gegoten tegen verticaal geplaatste golfplaten. In deze muur steken twee schuine, ronde openingen met deels bewaarde buizen.

Art. 3. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° de algemene doelstelling van de bescherming is het behoud van de erfgoedelementen en -kenmerken die de basis vormen voor de erfgoedwaarden. De hoevegebouwen bewaren tot op vandaag grotendeels hun oorspronkelijke woon- (huis) en landbouwfunctie (overige gebouwen). Deze functies kunnen ongewijzigd verdergezet worden. Nieuwe functies mogen de draagkracht van de gebouwen niet overschrijden;
- 2° Bij onderhoud, restauratie en herbestemming dient rekening gehouden te worden met de erfgoedelementen en -kenmerken van de volledige site;
- 3° de architectuur, de typologie, de volumewerking en de vormtaal van de hoevegebouwen, de voortuin met Lourdesgrotje en haag, de erfoprit en het erf met kenmerkende bestrating, de erfboom en het hondenhok, de omhaagde weide met de poel en de gecombineerde cichorei- en tabaksast, en de Britse betonnen schuilplaats dienen herkenbaar en leesbaar te blijven;
- 4° het kenmerkende verzorgde metselwerk uit de wederopbouwperiode bestaat uit rode baksteen, op enkele plaatsen verrijkt met gele baksteen. Het gebruik en hergebruik van een gelijkaardig type baksteen en de inzet van vakmanschap zijn van groot belang bij het onderhoud of de restauratie van het metselwerk. Ook een correct (aanvullend) voegwerk, bij voorkeur een kalkmortel of een lichte bastaardmortel, is van belang;
- 5° de kenmerkende dakbedekking bestaat uit rode keramische pannen. Het gebruik en hergebruik van een gelijkaardig type dakbedekking en de inzet van vakmanschap zijn van groot belang bij het onderhoud of de restauratie van de daken;
- 6° het geschilderde houtwerk van stal- en schuurdeuren, poorten en laaddeuren is grotendeels bewaard. Uitzonderlijk zijn ook enkele vensters met kleine roedeverdeling bewaard. Bij verdwenen oorspronkelijk houtwerk kan geopteerd worden voor een historisch herstel. Het nog bewaarde houtwerk, fotomateriaal en het ontwerp uit de wederopbouwperiode vormen hierbij het uitgangspunt. Na een grondige evaluatie van de toestand van het bewaarde houtwerk is het ook mogelijk om dit te vervangen naar historisch model;
- 7° ook voor in het interieur van de schuur en de stallen is de doelstelling van de bescherming het behoud van de erfgoedelementen en -kenmerken die de basis vormen voor de erfgoedwaarden. Bij de stallen dient de leesbaarheid van de vroegere stalfunctie bewaard te blijven door het behoud van een aantal voederbakken en wanden tussen de staanplaatsen;
- 8° ook voor het erf en de erfoprit is de doelstelling van de bescherming het behoud van de erfgoedelementen en -kenmerken die de basis vormen voor de erfgoedwaarden. Bij een eventuele herinrichting van het erf wordt een sterke vertuining best vermeden. Een landelijke aanleg met respect voor het open karakter is aanbevolen. De bewaarde oorspronkelijke bestratingen vormen daarbij het uitgangspunt. De paardenkastanje, centraal op het erf, dient zo lang mogelijk in stand gehouden te worden. Na afsterven wordt voorzien in gelijktijdige vervanging door nieuwe aanplanting van een opgaande erfboom, ofwel opnieuw een paardenkastanje ofwel een inheemse erfboom. Referentie aan historische of actuele opgaande bomen op de begraafplaats verdient daarbij aanbeveling. Het aanplanten van nieuwe opgaande bomen dicht bij de gebouwen is niet wenselijk;
- 9° ook voor de voortuin met lange geschoren sierhaag en het Lourdesgrotje is de doelstelling van de bescherming het behoud van de erfgoedelementen en -kenmerken die de basis vormen voor de erfgoedwaarden. De omhaagde voortuin draagt vanaf de straat bij tot het beeldbepalende karakter van de boerenwoning en aansluitende stallen. Bij onderhoud en een eventuele herwaardering van deze siertuin zijn opgaande bomen niet wenselijk omwille van het zicht op het Lourdesgrotje en het huis en de stallen. De ligusterhaag dient regelmatig geschoren te worden. Ze dient zo lang mogelijk in stand gehouden te worden. Na afsterven wordt voorzien in gelijktijdige vervanging door een nieuwe sierhaag, opnieuw met liguster of met een andere, streekgebonden soort. Het

- verdient aanbeveling om de eenheid tussen de sierhaag van de voortuin en de haag van de huisweide te behouden;
- 10° ook voor de huisweide met poel is de doelstelling van de bescherming het behoud van de erfgoedelementen en -kenmerken die de basis vormen voor de erfgoedwaarden. Bij een eventuele herinrichting van de weide is een landelijke aanleg met respect voor het open karakter aanbevolen en wordt een sterke vertuining best vermeden. De poel heeft een aangepast onderhoud nodig om verdroging en afkalving van de oevers tegen te gaan. Ook het ontslibben van de poel is een mogelijke beheersmaatregel om het behoud ervan te garanderen. De ligusterhaag dient regelmatig geschoren te worden. Ze dient zo lang mogelijk in stand gehouden te worden. Na afsterven wordt voorzien in gelijktijdige vervanging door een nieuwe haag, opnieuw met liguster of met een andere, streekgebonden soort. Het verdient aanbeveling om de eenheid tussen de haag van de huisweide en deze van de voortuin te behouden;
- 11° ook voor de gecombineerde cichorei- en tabaksast is de doelstelling van de bescherming het behoud van de erfgoedelementen en -kenmerken die de basis vormen voor de erfgoedwaarden. Bij een eventuele herbestemming kunnen de eestvloeren in de cichorei-ast aangepast worden met het oog op de functionaliteit van de ruimte. Hierbij dient de oorspronkelijke astfunctie leesbaar te blijven aan de hand van herkenbaar bewaarde vloerdelen. Bij een eventuele restauratie of herbestemming is de reconstructie van het kleine zadeldakje met luchtstraat boven de eigenlijke chicorei-ast een optie. Bij de restanten van de in baksteen gemetselde open putten voor de oostelijke zijgevel van de tabaksast wordt consolidatie voorgesteld;
- 12° ook voor de Britse betonnen schuilplaats is de doelstelling van de bescherming het behoud van de erfgoedelementen en -kenmerken die de basis vormen voor de erfgoedwaarden. Conserverende maatregelen (roestwerende behandeling) voor de blootliggende ijzeren onderdelen bevorderen de instandhouding van de ijzeren erfgoedelementen op zich en het omliggende beton, dat beschadigd zou kunnen worden door uitzettende corrosie.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren. Specifiek voor houtig erfgoed betekent dit de fysische toestand van de erfboom en de hagen en hun standplaats regelmatig controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen. Specifiek voor houtig erfgoed heeft dit zowel betrekking op de beplanting als op de standplaats ervan;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het uitvoeren van de volgende werken aan daken en buitenmuren van constructies:
  - a) het verwijderen, vervangen of wijzigen van dakbedekking en gootconstructies;
  - b) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
  - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
  - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, poorten, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;

- e) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
  - f) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden met uitzondering van verkiezingspubliciteit en met uitzondering van publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekendgemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4 m²;
- 5° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
- a) het plaatsen of wijzigen van bovengrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
  - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen;
  - c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van verhardingen, wegen, paden en groenaanleg;
  - d) het rooien, vellen, beschadigen, aanplanten en/of vervangen van bomen en struiken, en elke handeling die een wijziging van de standplaats en groevorm van de bomen en de struiken, tot gevolg kan hebben;
  - e) het aanleggen of wijzigen van verharding of het uitbreiden van bestaande verhardingen;
  - f) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
  - g) het wijzigen van het (micro)reliëf;
  - h) graafwerken in functie van het bouwen, verbouwen of heropbouwen van constructies;
  - i) het plaatsen van ondergrondse leidingen;
  - j) enkel voor de huisweide: het plaggen en scheuren van grasland,
- 6° het uitvoeren van de volgende handelingen aan of in het interieur (met uitzondering van het interieur van de boerenwoning):
- a) het uitvoeren van destructief materiaaltechnisch onderzoek;
  - b) het uitvoeren van structurele werken en het toevoegen van nieuwe structuren;
  - c) het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
  - d) het verwijderen, vervangen of wijzigen van plafonds, gewelven, vloeren, trappen, binnenschrijnwerken, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, lambrisering, beslag, hang- en sluitwerk, en van de waardevolle interieurdecoratie;
  - e) het bepleisteren van niet-bepleisterde elementen of het bepleisteren met een andere samenstelling of textuur, alsook het ontpleisteren van bepleisterde elementen;
  - f) het beschilderen van ongeschilderde elementen of het schilderen in andere kleuren of kleurschakeringen of met een andere verfsoort dan de aanwezige.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel,

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE